

[engfan-english&altname=howls_moving_castle](#). 12. The Hermeneutics Reader: Texts of the German Tradition from the Enlightenment to the Present / [ed. by Kurt Mueller-Vollmer]. – New York: Continuum, 1994. – 380 p.

Стаття надійшла до редакції 19.04.13.

Гриценко М.В., студ.,

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

ПЕРЕВОДЧИК В СИТУАЦИИ ПЕРЕВОДЧЕСКОГО ДЕЙСТВИЯ

Статья посвящена исследованию ситуации переводческого действия, в которой переводчик является активным участником и несет ответственность за реализацию кроссовер-потенциала художественного произведения, учитывая особенности выбранной читательской аудитории.

Ключевые слова: кроссовер-литература, ситуация, переводческое действие, двойная аудитория, целевые читатели, кроссовер-потенциал.

Grytsenko M., stud.,

Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

TRANSLATOR IN THE SITUATION OF TRANSLATIONAL ACTION

The article focuses on the situation of translational action where the translator plays a role of an active participant and bears responsibility for bringing out crossover potential of a literary work and consequently translates it taking into account the particularities of a chosen target audience.

Key words: crossover fiction, situation, translational action, dual audience, target readers, crossover potential.

УДК 811.112.2'42 : 821.112.2-32 Г. Гессе

Губа Л. В., асп.,

Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка

КОНСТРУЮВАННЯ ПРОСТОРУ В ТЕКСТАХ МАЛИХ ЕПІЧНИХ ЖАНРІВ ГЕРМАНА ГЕССЕ

У статті розглядається мовна репрезентація простору в текстах малих епічних жанрів Германа Гессе, а саме когнітивне

конструювання просторового оточення у свідомості читача під час процесу декодування мовних знаків художнього тексту.

Ключові слова: просторова референція, конструювання простору, референційні рамки, художній текст.

Останніми роками вивчення простору в художньому творі стає все більш актуальним, оскільки використання ідей когнітивної лінгвістики дає можливість відповісти на запитання, яким чином лінійне декодування мовних знаків художнього тексту уможливило формування образу простору у свідомості читача.

Репрезентація простору знаходить своє місце в сюжетній та смисловій структурі художнього тексту, містить елементи вербалізації просторових відносин людиною, відображає систематизоване знання та уявлення людини про навколишній світ.

Для того, щоб говорити про простір у творі, потрібно в першу чергу розглянути мовні засоби вираження просторових відносин. Це, з одного боку, слова, які позначають простір та предмети у межах певного простору (здебільшого іменники), а з іншого боку – такі слова, як-от прийменник, зокрема німецької мови, які визначають розташування цих предметів у просторі.

Гайнц Фатер [Vater 2005, 115] виділяє такі методи вираження просторової віднесеності: метод позиціонування (статична просторова референція), метод спрямування (динамічна просторова референція) та параметричний (розмір, величина) метод (опис параметричних якостей об'єкта за допомогою прикметників).

Метод просторово-референтного позиціонування базується на виділених С. Левінсоном [Levinson 2003, 34 і наст.], а також Я. Хуангом різних *референційних рамках (frames of reference)*, що визначаються як "[...] системи координат, які використовуються для відліку і визначають положення об'єктів відповідно до інших об'єктів" [Huang 2007, 149].

Стівен Левінсон [Levinson 2003, 35 і наст.] постулює три різні типи референційних рамок. У випадку першої, "внутрішньої", предмети локалізуються в просторовому відношенні таким, наприклад, чином:

- 1) *М'яч знаходиться переді мною.*
- 2) *М'яч знаходиться перед тобою.*
- 3) *М'яч знаходиться перед футбольними воротами.*

Об'єктом локалізації в усіх трьох реченнях є м'яч, тоді як уявна вихідна точка, з якої відбувається локалізація, чи, як називає цей елемент референційної рамки С. Левінсон, джерело дії (*origin*),

виступає у першому реченні мовець, у другому – адресат і в третьому – внутрішньо орієнтований предмет, власне асиметричні, відкриті "вперед" футбольні ворота. Оскільки *релатум* (das Relatum) або *фон* (ground) [Levinson 2003, 35] чи, за термінологією Г. Фатера [Vater 2005, 116], "*локалізатор*" (der Lokalisator) у цьому випадку є ідентичним із вихідною точкою, то об'єкт локалізується за допомогою вираженого в мові бінарного відношення.

"Відносна" референційна рамка ґрунтується, навпаки, на потрібному просторовому відношенні:

4) *М'яч знаходиться перед деревом.*

5) *М'яч знаходиться з твоєї точки зору перед деревом.*

6) *М'яч знаходиться з його точки зору перед деревом.*

Об'єктом у цих реченнях є знову ж таки м'яч, релатумом відповідно є дерево, який у цьому випадку не співпадає із вихідною точкою: у четвертому реченні – це мовець, в п'ятому – адресат і в шостому – третя особа ("з його точки зору").

Насамкінець С. Левінсон [Levinson 2003, 47 і наст.] вказує на ще одну можливість локалізації за допомогою "абсолютної" референційної рамки, в основі якої лежить стала, незалежна від окремих мовців / спостерігачів чи предметів система координат:

7) *М'яч знаходиться з північного боку дерева.*

У всіх вищезазначених прикладах, які демонструють виділені Стівеном Левінсоном рамки референції, мовець проводить локалізацію за допомогою визначення позиції об'єкта референції. Крім того, існує також можливість вербалізації процесу переміщення між просторами [van Leeuwen 2008, 91]:

8) *М'яч знаходиться у воротах (позиція).*

9) *М'яч летить у ворота (переміщення).*

Усі ці мовні стратегії дають можливість посилатися на простір та різні положення в просторі, а також репрезентувати його.

Наразі було б не досить точно говорити про мовну репрезентацію простору в текстах, навіть якщо йдеться про зображення реального географічного простору. Комунікація в тексті, як і мовна комунікація загалом, спирається не тільки на мовне відтворення феноменів світу. Скоріше за все, під час створення текстів мова йтиме про те, щоб запропонувати реципієнту знаковий продукт, реалізований у текстовому матеріалі, для того, щоб, виходячи з нього, реципієнт міг утворити власну когнітивну текстову модель, яка відтворюватиме просторову модель, сконструйовану в тексті [Ortner / Sitta 2003, 42 і наст.]. Тобто вона (текстова модель) має бути змістовною,

когерентною та відповідати прагматичним цілям комунікації і передбачати також когнітивне конструювання просторового оточення, яке має значення в будь-якому тексті, як, наприклад, у пейзажному описі [див. Klotz 2010].

Отже, мова йде не тільки про те, що реципієнти конструюють когнітивні текстові моделі та пов'язаний з ними простір, а також про те, що автор твору у процесі формулювання тексту спочатку обирає об'єкти та їх просторове положення із, наприклад, майбутнього пейзажного опису і водночас – стратегію мовного вираження, для того, щоб передати своє сприйняття просторового оточення у певному тексті, оскільки *"Мова вимагає лінійного вираження думки та вибору перспективи"* [Levinson 1999, 20].

Важливою ознакою художніх текстів є те, що їм приписується фікціональна модальність референції [Weidacher 2007, 140; Dietrich 1992, 27]: фіктивний світ, який конструюється в тексті у своїй цілісності нерівнозначний світу, що сприймається як "реальний". У цих текстах мовно репрезентується фіктивний простір, і йдеться не про звичайний опис, а про конструювання певного світу, який також значною мірою складається із окремих просторів.

У конструюванні фіктивного простору важливу функцію виконують знайомі всім елементи із реального: згадка про них активізує у реципієнта відповідний когнітивний фрейм [див. Minsky 2000]. Знання, що зберігається у цьому фреймі, може залучатися реципієнтом для розбудови чи доповнення його текстової моделі.

Аналіз текстового матеріалу (тобто творів малих епічних жанрів Германа Гессе) засвідчив також нерівномірний розподіл уваги до різних частин простору, репрезентованого у художньому тексті. Це виявляється у підвищенні концентрації стилістично маркованих мовних одиниць та стилістичних прийомів для зображення актуалізованих у тексті частин простору.

Найчастіше увага в текстах Германа Гессе зміщується до описів **природи та ландшафту**:

"Es war still und warm, der Jasmin duftete stark, und der Himmel füllte sich hinter weißen Streifwölkchen mit kleinen, matten Sternen. Ein Vogel sang tief im Park, ein einziger Vogel" [Hesse 2006, 36].

Автор не оминає увагою зображення **людей та будівель**:

"Augustus wuchs nun heran wie andre Kinder, er war ein hübscher, blonder Knabe mit hellen, mutigen Augen, den die Mutter verwöhnte und der überall wohlgehten war" [Hesse 2004, 68].

"Die breite Stirnseite des Schlosses war von lichtem Stein und blickte mit großen Fenstern auf den Rhein... Die Schlossfront spiegelte sich im leise strömenden Wasser eitel und vergnügt wie ein junges Weib..." [Hesse 2006, 31].

А також **фантастичних образів**:

"Piktor wurde ein Baum. Er wuchs mit Wurzeln in die Erde ein, er reckte sich in die Höhe, Blätter trieben und Zweige aus seinen Gliedern" [там само, 219].

"Das war ein sonderbarer Berg und ein sonderbarer Gipfel! Auf diesem Gipfel... wuchs aus dem Steine ein Baum..." [Hesse 2006, 141].

До **основних засобів вираження** такої маркованості репрезентованих у тексті частин простору належить включення лексем на їх позначення до заголовка, а також традиційні стилістичні засоби – метафора, порівняння, епітети, повтори.

Зокрема, для вираження одиниць простору, що стосуються людей, до заголовків було винесено відповідні власні імена: *Augustus, Piktors Verwandlungen, König Yu, Casanovas Bekehrung, Pater Mathias, Robert Aghion* та інші. Для вербалізації просторових описів природи та ландшафту використовувались такі заголовки, як *In der alten Sonne, Heumond, Das Nachtpfauenauge, Der Zyklon, Der geheimnisvolle Berg, Vogel* тощо.

Серед використаних автором **стилістичних прийомів** особливо потрібно виділити метафору, порівняння, епітети та повтори. Наведемо приклади.

"... der ganze Ernst und die feierliche Befangenheit dieser sonderbaren Stunde in dem dämmernden Zimmer umgab ihn wie eine schwere, dicke Luft" [Hesse 2001, 464].

"Da erschien am grauen Horizont schwarz und riesig ein schwerfälliges Fahrzeug, das sich langsam dem Ermatteten näherte" [Hesse 2006, 178].

"Wir fahren dahin, und die Schatten wurden lang, und jedesmal, wenn ich zu singen anfing, tönte es weniger hell, und meine Stimme wurde leiser, und jedesmal erwiderte der fremder Sänger mir ein Lied, das die Welt noch rätselhafter und schmerzlicher machte und mich noch befangener und trauriger" [Hesse 2006, 61].

Перспективами подальших досліджень буде вивчення мовної концептуалізації простору та принципів вираження просторової локалізації у текстах Германа Гессе.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Dietrich R.* Modalität im Deutschen : Zur Theorie der relativen Modalität / Rainer Dietrich. – Opladen : Westdeutscher Verlag, 1992. – 224 S.
2. *Huang Y.* Pragmatics / Yan Huang – Oxford : Oxford University Press, 2007. – 346 p. – (Oxford textbooks in linguistics. Oxford linguistics).
3. *Klotz P.* Das Verhältnis Text – Kontext am Beispiel von Beschreiben. Sprachliche, soziopragmatische und kulturelle Aspekte / Peter Klotz, Paul R. Portmann-Tselikas, Georg Weidacher (Hrsg.) // Kontexte und Texte : Soziokulturelle Konstellationen literalen Handelns. – Tübingen : Narr, 2010. – 203 S.
4. *Leeuwen T. V.* Discourse and Practice : New Tools for Critical Discourse Analysis / Theo Van Leeuwen. – New York : Oxford University Press, 2008. – 192 p.
5. *Levinson S. C.* From outer to inner space : linguistic categories and non-linguistic thinking / Jan Nuyts, Eric Pederson (Hrsg.) // Language and conceptualisation. – Cambridge : Cambridge University Press, 1999. – P. 13–45.
6. *Levinson S. C.* Space in Language and Cognition: Explorations in Cognitive Diversity / Stephen C. Levinson // Language, Culture and Cognition, v. 5. – Cambridge [u. a.] : Cambridge Univ. Press, 2003. – 389 p.
7. *Minsky M.* Eine Rahmenstruktur für die Wissensrepräsentation / Dieter Münch (Hrsg.), übers. v. Dieter Münch // Kognitionswissenschaft : Grundlagen, Probleme, Perspektiven. – [2. Aufl.]. – Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag, 2000. – S. 92–133.
8. *Ortner H., Sitta H.* Was ist der Gegenstand der Sprachwissenschaft? / Angelika Linke, Hanspeter Ortner, Paul R. Portmann-Tselikas (Hrsg.) // Sprache und mehr Ansichten einer Linguistik der sprachlichen Praxis. – Tübingen : Niemeyer, 2003. – S. 3–64.
9. *Vater H.* Referenz-Linguistik / Heinz Vater – München : Fink Verlag, 2005 – 206 S.
10. *Weidacher G.* Fiktionale Texte – Fiktive Welten : Fiktionalität aus textlinguistischer Sicht / Georg Weidacher. – Tübingen : Narr, 2007. – 165 S.

Список джерел ілюстративного матеріалу

11. *Hesse H.* Die Märchen / Hermann Hesse. – Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag, 2006. – 288 S.
12. *Hesse H.* Die schönsten Erzählungen / Hermann Hesse. – Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag, 2004. – 455 S.
13. *Hesse H.* Sämtliche Werke in 20 Bänden / Völker Michels (Hrsg.) – Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag, 2001. – 624 S. – (Die Erzählungen 1900 – 1906, B. 6).

Стаття надійшла до редакції 19.04.13.

Губа Л.В., асп.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

КОНСТРУИРОВАНИЕ ПРОСТРАНСТВА В ТЕКСТАХ МАЛЫХ ЭПИЧЕСКИХ ЖАНРОВ ГЕРМАНА ГЕССЕ

В статье рассматривается языковая репрезентация пространства в текстах малых эпических жанров Германа Гессе, а именно когнитивное конструирование пространственного окружения в сознании читателя в процессе декодирования языковых знаков художественного текста.

Ключевые слова: *пространственная референция, конструирование пространства, референциальные рамки, художественный текст.*

Huba L. V., post-graduate student,
Institute of Philology,
National Taras Shevchenko University of Kyiv

"SPACE CFREATION IN HERMANN HESSE'S TEXTS OF SMALL EPIC GENRE"

The article analyses the language means of a space representation in texts of small epic genres by Hermann Hesse, namely cognitive building of the space environment in the reader's mind during the decoding process of the linguistic signs in a literary text.

Keywords: *spatial reference, space building, frames of reference, literary text.*

УДК 81'33

Гуменюк О., к.філол.н., доц.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

МОЖЛИВОСТІ БРАУЗЕРІВ У ГАЛУЗІ КОМП'ЮТЕРНОГО ПЕРЕКЛАДУ

У статті акцентуються проблеми викладання сучасних інформаційних технологій у перекладацькій діяльності. Дослідження виконане на матеріалі мережових засобів. Увага приділяється можливостям та ефективності використання веб-браузерів у галузі перекладу для німецької та української мов і розвитку практичних здібностей студентів у використанні допоміжного програмного забезпечення.